

Шуванов Андрій Романович

аспірант кафедри управління персоналом та підприємництва
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4382-2920>
e-mail: andjey1410@gmail.com

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Анотація: В статті розглянуто основні тенденції структурних змін національної економіки України, зокрема за показниками створеної доданої вартості та зайнятості населення за видами економічної діяльності. Виявлено тенденційні ознаки неефективного структурування економіки, що виступає критичною перепорою для майбутнього економічного розвитку держави.

Зроблено аналіз загроз та можливостей в процесі структурування економіки за тенденціями змін питомої ваги продукції за видами економічної діяльності, які з них поглиблюють диспропорції національної економіки, а які носять конструктивний характер.

Висвітлено розподіл трудових ресурсів за видами економічної діяльності, зокрема з урахуванням трудомісткості продукції, продуктивності праці, та визначено прогресивність змін в структурі зайнятості населення.

Виявлено наявність глибоких структурних диспропорцій національної економіки, що засвідчує її неефективність, та обґрунтовано необхідність усунення диспропорцій за допомогою інструментарію державного впливу в ході реалізації структурної політики інноваційного-інвестиційної моделі економіки. Інерційний сценарій подальших структурних змін може призвести до вкрай негативних наслідків для національної економіки.

Ключові слова: *галузева структура; структурні диспропорції; вид економічної діяльності; макроекономічні пропорції; структурні зміни.*

Як цитувати: Шуванов А.Р. Структурні зміни національної економіки України: загрози та можливості. *Теорія та практика державного управління*. 2022. Вип. 2 (75). С. 70–87. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2022-2-04>

Актуальність. Сучасна військово-політична ситуація ставить перед українською економікою нові виклики, відповіді на які без перебільшення визначатимуть подальші тренди розвитку держави. Один із таких викликів – сформована неефективна структура національної економіки, яка значно уповільнювала темпи економічного зростання в довоєнний період, може істотно загальмувати післявоєнне відновлення і виступати обмежувальним чинником економічно-

го зростання. Задля упередження зазначеного сценарію необхідно здійснити критичний аналіз якості структурних змін національної економіки, зокрема структурних змін валової доданої вартості і зайнятості населення за видами економічної діяльності в Україні. Дослідження зазначеної проблематики актуалізується необхідністю вироблення відповідного інструментарію державного впливу на формування раціональної структури економіки, здатної виробляти конкурентні товари.

Метою статті є характеристика структурних змін національної економіки України для вироблення дієвого інструментарію державного впливу на формування раціональних пропорцій економічної системи.

Огляд літератури. Формування конкурентоспроможної економічної системи шляхом структурування її елементів, зокрема за галузевою, секторальною, факторною та іншими ознаками, вплив структурних чинників на темпи економічного зростання, механізми державного впливу на сам процес формування і розвитку економічної системи як предмет наукового пошуку завжди були в полі зору видатних вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема Шовкун І. А., Ходжаян А. Р., Шинкарук Л. В., Гець В. М. та інших. Однак, сьогодення вимагає в дослідженні зазначеної проблеми враховувати надзвичайно складні передумови формування майбутньої структури національної економіки, а саме забезпечення відповідних темпів компенсаційного зростання економіки в період повоєнного відновлення та закладання основних пропорцій економічної системи інноваційного типу.

Методологія дослідження. Дослідження спирається на такі принципи: історизм — обраний феномен розглянуто у розвитку; об'єктивність — спроба досягти об'єктивності дослідження, подолати суб'єктивні помилки; системність — галузеву структуру національної економіки розглянуто у взаємозв'язку всіх її елементів.

В основі даного дослідження лежить метод аналізу та синтезу. Прикладом його використання є вживання такого поняття як «галузева структура», що передбачає поділ національної економіки на галузі та подальший розгляд їх як взаємопов'язаних елементів. Для того щоб розкрити взаємозв'язки між цими елементами, використовується метод функціонального аналізу. Для того, щоб виявити кількісний бік структурних змін у національній економіці використано математичні та статистичні методи досліджень.

Виклад основного матеріалу. Зупинимось на основних базових поняттях для аналізу структурних змін. Так, в макроекономіці *економічна структура* віддзеркалює співвідношення між наявними у країні виробничими ресурсами; обсягами їх розподілу між економічними суб'єктами, що виокремилися в результаті суспільного поділу праці; між обсягами виробництва цих суб'єктів, а також між складовими частинами національного продукту, що сформувалися у процесі його виробництва, розподілу, обміну та споживання. Кількісні відносини між окремими елементами господарства, що характеризують структурні зрушення в економіці, називаються *макроекономічними пропорціями*.

Галузева структура передбачає розподіл національної економіки на галузі – якісно однорідні групи господарських одиниць, що виконують у процесі суспільного відтворення однакові за соціально-економічним змістом функції. Галузева структура відіграє важливу роль у національній економіці, оскільки саме у галузевому розрізі здійснюється виробництво та відбувається облік статистичних даних [18].

Для характеристики основних структурних змін національної економіки за галузевою ознакою зробимо аналіз показників: по-перше, структури валової доданої вартості за видами економічної діяльності, по-друге, розподілу трудових ресурсів за видами економічної діяльності.

В табл. 1 відображено розподіл валової доданої вартості за різними видами економічної діяльності.

Зупинимося детальніше на галузях які демонстрували нарощення питомої ваги в структурі і охарактеризуємо якість змін, та на галузях, яким притаманне згортання.

Спочатку зазначимо, які види економічної діяльності значно (1% і більше) збільшили свою частку в структурі валової доданої вартості (ВДВ) за десятиліття. Це «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» (А), «Інформація та телекомунікації» (J), «Операції з нерухомим майном» (L), «Професійна, наукова та технічна діяльність» (M), «Державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування» (O). Розглянемо кожен із цих пунктів окремо та спробуємо зрозуміти у чому причини зростання частки цих видів економічної діяльності (ВЕД).

«Державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування» (O) за розглянуте десятиліття показувало стабільне збільшення своєї частки в структурі ВДВ, за винятком 2011 р. Найлогічніше пояснюється це зростання збільшенням розміру мінімальної оплати праці, для цивільних фахівців у сфері держуправління та норм грошового забезпечення для військових. Свій вплив також зробили реформа Національної поліції, судова реформа та інші заходи, внаслідок яких кількість коштів, спрямованих до цієї галузі, зростає.

«Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» (А) сильно залежить від кон'юнктури світового ринку сировини загалом та продовольства зокрема. Досягнувши піку у 13,8% у 2016 р., на 2019 р. частка цього ВЕД склала 10,4%, у 2020 р. – 10,8%. Якщо порівнювати цей показник із аналогічними показниками в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), де він становив у 2016 р. у середньому 1,6%, то можна дійти висновку, що в Україні він надмірно великий. Це певним чином засвідчує примітивізацію української економіки через переважання низької вмістом доданої вартості продукції, що випускається в галузі. Незважаючи на конкурентні переваги України в аграрній сфері, це можна вважати структурною диспропорцією.

Розділи L і M містять відомості про операції з нерухомістю, послуги брокерів, інженерів, архітекторів, консультантів з питань безпеки та з різноманітних технічних питань. Зростання частки даних видів економічної діяльності може говорити про успіхи детінізації економіки. На жаль, цей процес не можна вважати драй-

Таблиця 1

Зміна структури валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні за період 2010-2020 рр.

Table 1

Change in the structure of gross added value by types of economic activities in Ukraine for the period 2010-2020.

<i>Вид економічної діяльності</i>	<i>2010 р., %</i>	<i>2019 р., %</i>	<i>2020 р., %</i>	<i>trend</i>
A. Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	8,4	10,4	10,8	↑
B. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	6,7	6,5	5,3	↓
C. Переробна промисловість»	15	12,6	11,8	↓
D. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,2	3,7	3,4	↑
E. Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,8	0,4	0,4	↓
F. Будівництво	3,7	3,1	3,3	↓
G. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,2	15,4	16,2	–
H. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,7	7,7	7,2	↓
I. Тимчасове розміщення й організація харчування	0,9	1	0,9	–
J. Інформація та телекомунікації	3,5	5,3	5,8	↑
K. Фінансова та страхова діяльність	6,4	3,4	3,6	↓
L. Операції з нерухомим майном	6,1	7,1	7,4	↑
M. Професійна, наукова та технічна діяльність	2,9	4,1	3,8	↑
N. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,2	1,8	1,7	↑
O. Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	5,2	7,8	8,5	↑
P. Освіта	5,6	5,1	5,1	↓
Q. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,0	2,8	3,1	↓
R. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,7	0,7	↑
S, T. Надання інших видів послуг	0,9	1,1	1,0	↑

Джерело. Складено автором за матеріалами державної статистики [9]

Source. Compiled by the author based on the materials of state statistics [9]

вером зростання для всієї економіки, оскільки навіть у масштабі сфери послуг ці види економічної діяльності не формують основну частину доданої вартості.

«Інформація та телекомунікації» (J) навпаки, можна назвати інноваційним. Він відноситься до 5 технологічного укладу і теоретично цілком може бути тим фактором, який приведе всю економіку в цілому на шлях розвитку. Однак і тут

є низка нюансів. Якщо ми подивимося на розділ «Структура валового прибутку (B.2g), змішаного прибутку (B.3g) за видами економічної діяльності за 2010-2019 роки» [9], то побачимо зростаючу частку домогосподарств. Валовий прибуток, який вони згенерували, за десять років зріс у 31 раз. Водночас, валовий прибуток нефінансових корпорацій за період з 2010 р. по 2019 р. у цій сфері зріс лише у 2,4 рази і становив у 2019 р. 28,48% від сукупного валового доходу за цим видом економічної діяльності [9]. Досить дивно те, що у розвинених країнах можна побачити зворотну тенденцію, саме концентрацію виробництва та монополізацію. Основний прибуток отримують переважно великі корпорації (Google, Microsoft, TSMS та ін). Цей факт можна пояснити існуванням унікальної ситуації в українському ІТ, коли дрібний бізнес може гідно витримувати конкуренцію з транснаціональними корпораціями. Але швидше йдеться про уникнення сплати податків, коли великі компанії оформлюють своїх співробітників як приватних підприємців.

Серед видів економічної діяльності, які збільшили свою частку у валовій доданій вартості, окремо зазначимо «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (D). За аналізований період частка продукції цього виду діяльності збільшилася на 0,5 в.п. – з 3,2% у 2010 р. до 3,7% у 2019 р. Зазначимо, що виробництво електроенергії впало зі 188,58 млрд кВт/год у 2010 р. до 137,2 млрд кВт /год у 2020 р. і знаходиться приблизно на рівні початку 1970-х років [20]. Таким чином, енергія стала дорожчою, її генерація значно знизилася, що зробило українську економіку менш конкурентоздатною. На тлі стрімкої деіндустріалізації та депопуляції, дефіциту енергоресурсів такі тенденції не дивні, але є ознакою негативних структурних змін, явною диспропорцією у національній економіці.

Не менш важливо позначити ті види економічної діяльності, які зменшили свою частку у валовій доданій вартості або зберегли її на одному рівні. Це «Добувна промисловість та розроблення кар'єрів» (B), «Переробна промисловість» (C), «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами (E), Будівництво (F), Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (G), «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» (H), «Фінансова та страхова діяльність» (K), «Освіта» (P), «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги» (Q).

Розглядаючи розділ «Фінансова та страхова діяльність» (K), знову необхідно констатувати особливості розвитку національної економіки України, які йдуть урозріз із загальносвітовими тенденціями або виявляються тут несподіваним чином. Кінець ХХ ст. та початок ХХІ ст. були відзначені стрімким та практично безперервним зростанням фінансового сектору. Навіть світова фінансова криза 2008-2009 рр. не змінила цієї тенденції, оскільки проблеми великих приватних банків були вирішені за рахунок «націоналізації збитків», коли проблемні боргові зобов'язання викупувалися урядом за рахунок державного бюджету. Подібним діям є цілком логічне пояснення, яке полягає у системотворчому характері великих банків, чия роль в економіці можна порівняти із серцево-судинною системою в організмі людини. Все це дає підстави говорити про явище фінансиалізації економіки. Фінансиалізація – це форма функціонування економіки, що характеризується переважанням фінансових операцій у загальній

структурі внутрішніх, а особливо міжнародних економічних відносин, та підпорядкуванням реального сектора економіки (виробництво товарів та послуг) фінансовому сектору. Виявляється вона у двох взаємозалежних явищах:

- багаторазовому переважанні обороту фінансових ресурсів над оборотом товарів та послуг;
- різкому зростанні зворотного впливу фінансового сектора на функціонування реального сектора економіки.

Наприклад, в економіці США при високій питомій вазі фінансового сектора у загальній сумі доходів спостерігається порівняно низька частка фінансового сектора у структурі ВВП. Натомість, частка ж фінансового сектора України у валовій доданій вартості зменшилася з 6,4% у 2010 р. до 3,4% у 2019 р., а частка у структурі валового доходу впала з 7,5% до 3,2% за той самий період. У випадку з українською економікою, говорячи про фінансовий сектор, ми передусім маємо на увазі банки, оскільки на 1 квітня 2020 р. 75 діючих банків контролювали 2096 млрд грн загальних активів, що в 7,5 разів більше, ніж 278 млрд грн активів під контролем 2136 небанківських посередників [16]. У 2010 р. видані кредити становили 84,89% від загального обсягу активних операцій банків, у 2019 р. – 82,2%, а на 01 січня 2022 р. – 51,86% (тобто ще довоєнний показник) [1]. Таким чином, можемо бачити, що є стійка тенденція скорочення кредитування національної економіки в цілому. Але, крім цього, необхідно оцінити структуру пасивів комерційних банків. У 2010 р. 23,85% усіх пасивів становили кошти фізичних осіб, у 2019 р. – 37,39%, а на 01 січня 2022 р. – 35,39% [9]. З цього можна зробити висновок, що банківська система може залучати кошти населення, але з якихось причин не вкладає їх в українську економіку у формі кредитів. Це, своєю чергою, вкрай негативно впливає конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, оскільки сьогодні саме доступ до фінансових ресурсів забезпечує доступ до нових технологій і є основою конкурентоспроможності. Якщо до цього додати те, що облікова ставка НБУ в будь-який період з 2010 р. по 2022 р. вища, ніж облікова ставка Європейського центрального банку, Федеральної резервної системи, можна дійти висновку про вкрай тривожну ситуацію в українському фінансовому секторі, що ускладнює ситуацію в національній економіці в цілому.

Наступними розглянемо розділи «Освіта» (P), «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги» (Q). Частка обох видів економічної діяльності у валовій доданій вартості помітно впала – на 0,5 в.п. для освіти та на 1,2 в.п. для охорони здоров'я. У зв'язку з цим необхідно згадати дослідження нобелівського лауреата з економіки 2015 р. Ангуса Дітона. Він стверджує, що при наданні економічної допомоги необхідно зосереджувати основну увагу не на прямих вливаннях донорських фінансових коштів у бюджет і не на програми продовольчої допомоги, а на розвиток проектів у галузі освіти та медицини. Такі заходи збільшують продуктивність праці та підвищують рівень життя. Повертаючись до української економіки, залишається визнати, що зворотна залежність також має місце. Зменшення частки освіти та медицини у валовій доданій вартості вестиме до зменшення продуктивності праці та падіння стандартів якості життя. Щоб довести це, необхідно звернутися до відповідних показників.

На жаль, точних даних щодо продуктивності праці в Україні немає. Пов'язано це з тим, що методологія, яку використовує Світовий банк, не цілком відповідає українським реаліям, оскільки переоцінює кількість трудящих і недооцінює обсяги виробництва, використовуючи офіційні дані щодо ВВП без хоча б приблизного обліку тіньової економіки. Отриманий показник не цілком відповідає реальності і варто визнати, що набагато сильніше на нього впливатиме нестача інвестицій в основний капітал, про яку йтиметься нижче. Проте, можна скористатися даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі України за 2018 р. Згідно даних з 2000 р. по 2008 р. продуктивність праці в середньому за рік зростала на 8,18%. У 2009 р. продуктивність праці впала на 11,85%, що, вочевидь, пов'язано з гострою фазою світової фінансової кризи. За період 2010-2016 рр. цей показник зріс лише на 11,5%, тобто. у середньому на 1,9% на рік. За цей же період частка освіти у валовій доданій вартості впала на 1,2 в.п. Безумовно, не можна говорити про причинно-наслідковий зв'язок між цими подіями, але наявність такої кореляції слід зазначити.

Питання, пов'язане з якістю життя ще складніше, оскільки за своєю природою досить суб'єктивне. Тому ми звернемося до таких показників, як очікувана тривалість життя та динаміка зміни чисельності населення. Перший показник показує зростання у період 2010-2019 рр. з 70,4 до 73,0 років (за даними Світового банку). Другий – стабільно падає з 1993 р. Складнощі з використанням цієї інформації пов'язані з тим, що останній перепис проводився у 2001 р. і всі сучасні демографічні дані потребують уточнення. Це стосується і очікуваної тривалості життя, яка є підсумковим показником таблиць смертності та загальної кількості населення. Причини зменшення кількості населення в Україні є досить різноплановими, але зниження частки охорони здоров'я у валовій доданій вартості теж може бути однією з причин.

Зменшення частки «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» (H) у валовій доданій вартості з 8,7% у 2010 р. до 7,2% у 2020 р., також можна вважати тривожним сигналом. Географічне становище України наділяє її значним транзитним потенціалом, яким треба ефективно скористатися і своєчасно завоювати місце в системі транзитних коридорів. Тенденції у світовій торгівлі, на жаль, не на нашому боці. Основні центри економічного життя переміщуються з берегів Атлантичного до берегів Тихого океану. Це добре видно на прикладі США, в яких головний центр ділової активності переміщується з Нью-Йорка до Лос Анджелесу. Це може призвести до значного зниження транзитного потенціалу нашої країни, який і зараз страждає через турбулентну політичну обстановку, що оточує Україну останні 10 років.

Розділ «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (G) зменшив свою частку з 16,2% у 2010 р. до 15,4% у 2019 р., але зріс до 16,2% у 2020 р. Зменшення частки продукції підприємств, що належать до цього розділу, може бути викликане зменшенням транзитного потоку, про який було сказано вище, а також депопуляцією та втратою контролю над великими міськими центрами та агломераціями. На жаль, на сьогоднішній день важко оцінити кількісно останній фактор, який разом із вкрай нестабільною політичною ситу-

ацією, вкрай негативно впливав на підприємства, що належать до даного виду економічної діяльності у зазначений період часу. Зростання ж цього показника, яке ми спостерігаємо в 2020 р., відбувається на тлі економічної кризи, пов'язаної з карантинними обмеженнями, і пов'язана вона швидше за все зі значним зменшенням частки інших галузей у валовій доданій вартості. Це, безперечно, є негативною зміною галузевої структури національної економіки.

Україна має унікальну мінерально-сировинну базу. У надрах країни виявлено близько 20 тис. родовищ та проявів 117 видів з корисними копалинами. З них 8172 родовища із запасами 94-х видів мінеральної сировини мають промислове значення. До промислового освоєння залучено 2868 родовищ, де працює понад дві тисячі гірничодобувних та переробних підприємств. В Україні розроблено та виявлено родовища нафти, газу, вугілля, торфу, сланців, урану; заліза, марганцю, хрому та нікелю, титану, магнію, а також алюмінію, міді, цинку, свинцю. Є в надрах країни золото, срібло, ртуть, берилій, літій, цирконій, гафній, тантал, ніобій, кобальт, олово, вольфрам, молібден, ванадій, ітрій та лантаноїди, та розсіяні елементи германій, скандій [10].

У 2010 р. частка добувної промисловості у валовій доданій вартості становила 6,7%, у 2011 р. – 7,1%, у 2015 р. – 5,6%, у 2018 р. – 7,1, у 2019 р. – 6,5%. Враховуючи вищенаведені факти, коливання частки видобувної промисловості говорять скоріше про динаміку цін на сировинних ринках та втрату контролю над окремими районами Луганської та Донецької областей на тлі недостатніх інвестицій в основний капітал. Однак, відсутність зростання цього показника не є однозначно негативним сценарієм, якщо він поєднується із зростанням видів економічної діяльності з вторинного та третинного секторів економіки.

Для розгляду положення переробної промисловості необхідно розглянути дані за більший період часу. Якщо, у 2006 р. її частка у валовій доданій вартості становила 21,4%, то 2019 р. лише 12,6%. Подібні тенденції ми можемо спостерігати у розвинених економіках, але є нюанс. Фізичні обсяги промислового виробництва у країнах ЄС у період 2001-2017 рр. зросли на 30,7%, тоді як в Україні цей показник упав на 63,3%. Це говорить про різний характер деіндустріалізації у розвинених країнах та в Україні. У другому випадку такі процеси не можна назвати природними структурними змінами в постіндустріальній економіці, оскільки відбуваються вони не за рахунок значного зростання сфери послуг, а за рахунок деградації виробництва, нездатного витримати конкуренцію з іноземними виробниками навіть на внутрішньому ринку [15]. Відбувається це не в останню чергу через відсутність підтримки держави. Дорогі кредити, про які було сказано вище, відсутність митних бар'єрів, порушення кооперації із зарубіжними партнерами та руйнування виробничих зв'язків усередині країни. Якщо поглянути на частку видобувної та переробної промисловості за період 2001-2019 рр., то побачимо загрозливу тенденцію. Так, переробна промисловість показує стабільне падіння, натомість видобувна зросла з 4% до 6,5% валової доданої вартості. На тлі падіння попиту з боку вітчизняної промисловості, видобута сировина прямує на зовнішні ринки, а виробничий комплекс в Україні примітивується. Яскравим прикладом такого є політика нового власника комбінату «Криворіжсталь», який

підвищив ціну своєї продукції для клієнтів усередині країни, переорієнтувався на зовнішні ринки збуту, перестав виконувати соціальні зобов'язання перед колективом, взяті на себе 2005 р. [2] Подається це як оптимізація виробництва всередині транснаціональної корпорації. Важливим є цей приклад через визначальну роль, яку металургійна галузь продовжує грати не тільки в обробній промисловості, а й загалом у національній економіці.

Будівельна галузь займає у структурі валової доданої вартості порівняно скромне місце. У 2010 р. цей показник становив 3,7%, у 2016 р. він опустився до 2,3%, а у 2019 р. – 3,1%. Однак, у цьому випадку, як і з енергетикою, необхідно оцінити абсолютні показники, такі як кількість квартир, прийнятих в експлуатацію: у 2010 р. було введено в експлуатацію 77 тис. квартир, а у 2019 р. – 125 986. Таким чином, можна констатувати зростання більше ніж на 39% за 10 років. Але для того, щоб адекватно оцінити дані показники, необхідно порівняти їх з аналогічними показниками в розвинених країнах та з вітчизняними за минулі періоди. У ФРН за 3 квартали 2016 р. було видано дозволи на будівництво 276 300 нових квартир. Безумовно, це рекордні показники для ФРН з 1999 р., але показник 2015 р. найменше на 24%, що дає нам уявлення про менш успішні роки для німецького будівництва [3]. У 1990 р. в УРСР було прийнято в експлуатацію 279 тис. квартир. До цього показника незалежна Україна не наблизилася жодного разу.

Чому склалася така ситуація і як вона впливає на національну економіку та суспільство? Нерухомість – один із найменш ліквідних товарів, крім того, її вартість залежить від величезної кількості факторів, які важко прогнозувати. Виходячи з цього, не дивно, що приватні інвестори не вкладають грошей, що дозволяють будувати такі ж як у ФРН або УРСР площі житлової нерухомості. На 2019 р. загальні обсяги будівництва в Україні перебувають на рівні Болгарії, населення якої складає близько 6,9 млн осіб. [5]. І це природно, тому що велика кількість житла на первинному ринку істотно знизить ціну квадратного метра, знецінивши інвестиції, зроблені в будівельній галузі. Говорячи про наслідки такого стану речей, слід зазначити, що будівництво – це та галузь, яка дає багато робочих місць та споживає продукцію вітчизняної обробної промисловості. У таких країнах як США та КНР саме будівництво в різні періоди було одним із драйверів економічного зростання. Не можна сказати, що цей досвід однозначно позитивний, в обох випадках результатом була криза на ринку житлової нерухомості, але цей досвід безперечно необхідно осмислити. Хоча б через те, що дорога житлова нерухомість є одним із факторів, що негативно впливають на демографічну ситуацію. А плачевна демографічна ситуація, у свою чергу, ставить під сумнів довгострокові перспективи економічного розвитку України.

Дуже важливим показником для аналізу, що відбувається у національній економіці, є «Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів». Виділимо кілька тенденцій за період 2010-2019 рр. Перша – основна частина інвестицій, понад 90%, припадає на 3 категорії: «Житлові будівлі», «Інші будівлі та споруди», «Машини та обладнання». Це цілком зрозуміло, оскільки в цей показник включені амортизаційні відрахування на нерухомість та обладнання. Частка коштів, інвестованих у житлові та нежитлові будівлі, за зазначений

період знизилася на 3,2% та 2,4% відповідно. Частка коштів, вкладених у поновлення обладнання, зросла на 5%. Слід зазначити, ще дві тенденції, які суттєво впливають на національну економіку. Перша – зменшення частки продуктів інтелектуальної власності. Вона впала з 5% у 2010 р. до 2,9% у 2019 р. Зниження це відбулося в основному за рахунок частки наукових досліджень та розробок, що скоротилася з 3% до 1,2%. Такі зміни є дуже тривожним сигналом, оскільки вони закривають можливості інтенсивного розвитку економіки, передусім її високотехнологічних галузей. У зв'язку з цим навіть приріст частки інформаційних технологій у валовій доданій вартості можна відносити скоріше на рахунок специфічного місця українського ІТ у світовій системі поділу праці та мінімальних капіталовкладеннях, порівняно з іншими галузями, необхідними для отримання прибутку. Друга – зростання вкладень у «Системи озброєння» у на 4,3 в.п. з 0,2% у 2010 р. до 4,5% у 2020 р. Найінтенсивніше зростання відзначається у 2015 р., коли стало зрозуміло, що реалії АТО входять до економічного життя країни, принаймні у середньостроковій перспективі, а також у 2020 р.

Висвітлення потребують також загальні тенденції, що стосуються валового накопичення основного капіталу. За десятиліття (2010-2019 рр.) рівень вкладень у основний капітал становив близько 17% ВВП. Серйозне зниження спостерігалось з 2013 р. до 2015 р., коли цей показник опустився до 13,5%, але незабаром знову повернувся до попереднього рівня. У 2020 р. він становив 13,4%, а 2021 р. – 12,43%. У 2014 р. середньосвітовий показник співвідношення між валовим накопиченням основного капіталу та ВВП становив 23,3%. Таким чином, навіть пікові показники України за останні 10 років значно відстають від середньосвітових, не кажучи вже про КНР (понад 44%) чи Республіку Білорусь (34%) [17]. Дані за 2021 р. лише посилюють цю тенденцію, оскільки цей ключовий для економічного розвитку показник падає. З огляду на це, можна зробити висновок про глибоку інвестиційну кризу, в якій знаходиться національна економіка. У свою чергу, наслідком цього є значний знос основних засобів, яке спостерігається в українській економіці. Точні дані щодо цього питання досить складно вказати. Ступінь зносу збільшився з 43,7% у 2000 р. до 83,5% у 2014 р. У 2018 р. цей показник становить уже 60,6%, але ця зміна викликана скоріше переоцінкою балансової вартості, зробленої у 2014-2015 рр. Подальший розвиток цієї тенденції може мати катастрофічні наслідки [6].

Аналіз розподілу трудових ресурсів за видами економічної діяльності також може дати нам цінну інформацію про галузеву структуру національної економіки.

17% трудящих зайняті на підприємствах, що належать до розділу А «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство». Вони виробляють 10,8% доданої вартості. Для того, щоб оцінити ці дані порівняємо їх з аналогічними показниками в економічно розвинених країнах та країнах, що сусідять з Україною. Першою візьмемо США, а другою – Республіку Білорусь (РБ). У Республіці Білорусь сільське господарство приносить 7,81% валової доданої вартості [7], а зайняті у цій сфері 8,7% працездатного населення на [4]. У США 1,4% зайнятих у сільському господарстві [20] приносить 0,95% валової доданої вартості [22]. Порівнюючи ці показники з українськими, виділимо два нюанси.

Shuvanov A. Structural Changes in the National Economy of Ukraine:
Threats and Opportunities

Рисунок 1. Зайнятість населення по видах економічної діяльності в Україні, тис. осіб

Джерело. Складена автором за матеріалами державної статистики [13]

Figure 1. Employment of the population by types of economic activity in Ukraine, thousands of people

Source. Compiled by the author based on the materials of state statistics [13]

По-перше, частка зайнятих в аграрній сфері надто велика. По-друге, трудомісткість продукції значно більша, ніж у РБ і США.

У промисловості зайнято 15% трудящих громадян. Йдеться про розділи «В» та «С», видобувну та обробну промисловість, які сукупно дають 17,1% валової доданої вартості. Тут ми можемо спостерігати набагато меншу трудомісткість, ніж у попередньому випадку. Проте, варто зазначити, що вона має тенденцію до зростання, оскільки ще 2019 р. ці галузі давали сукупно 19,1% доданої вартості.

Цілком можливо, що це пов'язано зі стрімкою декапіталізацією, маркером якої є недостатні інвестиції в основний капітал та знос основних засобів виробництва. Зайнятість у промисловості – це важливий чинник у розвиток національної економіки загалом. Так, наприклад, одне робоче місце у машинобудуванні стимулює створення 7-8 робочих місць у суміжних областях.

У будівництві зайнято 4% трудящих, і вони виробляють 3,3% валової доданої вартості. Виходячи з того, що в цій галузі може знайти широке застосування некваліфікована праця, в умовах нестачі капіталовкладень у будівництва є перспективи значного збільшення числа зайнятих. Це є одним із найпростіших способів вирішення цілої низки економічних проблем, якого вдаються як країни з ринковою економікою (Новий курс Ф. Д. Рузвельта), так і з адміністративно-командною. Прикладом аналогічного проекту в українських реаліях є будівництво бетонних доріг за рахунок державного бюджету. Матеріали, необхідні для будівництва даних об'єктів, не потрібно імпортувати, на відміну від нафтопродуктів для виробництва асфальтобетону, отже, покращується зовнішньоторговельний баланс і завантажуються замовленнями вітчизняна переробна промисловість. Також бетонні дороги можуть витримувати великі навантаження, що дозволяє, зрештою, економити паливо, яке також є імпортним товаром. Схожа ініціатива щодо житлового будівництва, спрямована, перш за все, на зведення доступного для пересічного громадянина житла може змінити вкрай негативні демографічні тенденції, що склалися в Україні.

23% зайнято на підприємствах розділу G «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», які виробляють 16,2% валової доданої вартості. Ці показники наочно демонструють своєрідність розвитку української постіндустріальної економіки. Для постіндустріальної економіки характерна велика питома вага сфери послуг. Однак, важливо враховувати з чого сфера послуг полягає у розвинених постіндустріальних економіках. Це такі галузі як страхування, фінанси, операції з нерухомістю, охорона здоров'я та ціла низка галузей, об'єднана під загальною назвою «Професійна, наукова та технічна діяльність» (Professional and business services). Якщо поглянути на структуру зайнятості у США та РБ, то ми побачимо показники 13,3% та 14,4% відповідно, для оптової та роздрібною торгівлі. У вітчизняній сфері послуг та в економіці загалом домінує саме оптова та роздрібна торгівля. Саме на неї припадає найбільша частка зайнятих та валової доданої вартості. Зайнятість на підприємствах, що належать до розділу G, не дає економіці мультиплікативних ефектів, на відміну від робочих місць машинобудівної галузі. Подібну ситуацію можна характеризувати як структурну диспропорцію у національній економіці та констатувати, що вона негативно впливає на перспективи економічного розвитку України.

Загалом у сфері послуг зайнято 64% трудящих, які створюють 68,8% доданої вартості. Окрім вже розглянутого розділу G, необхідно відзначити також розділи H (Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність) – 6% зайнятих та 7,2% ВДВ, J (Інформація та телекомунікації) – 2% зайнятих та 5,8% ВДВ, K (Фінансова та страхова діяльність) – 1% зайнятих та 3,6% ВДВ, L

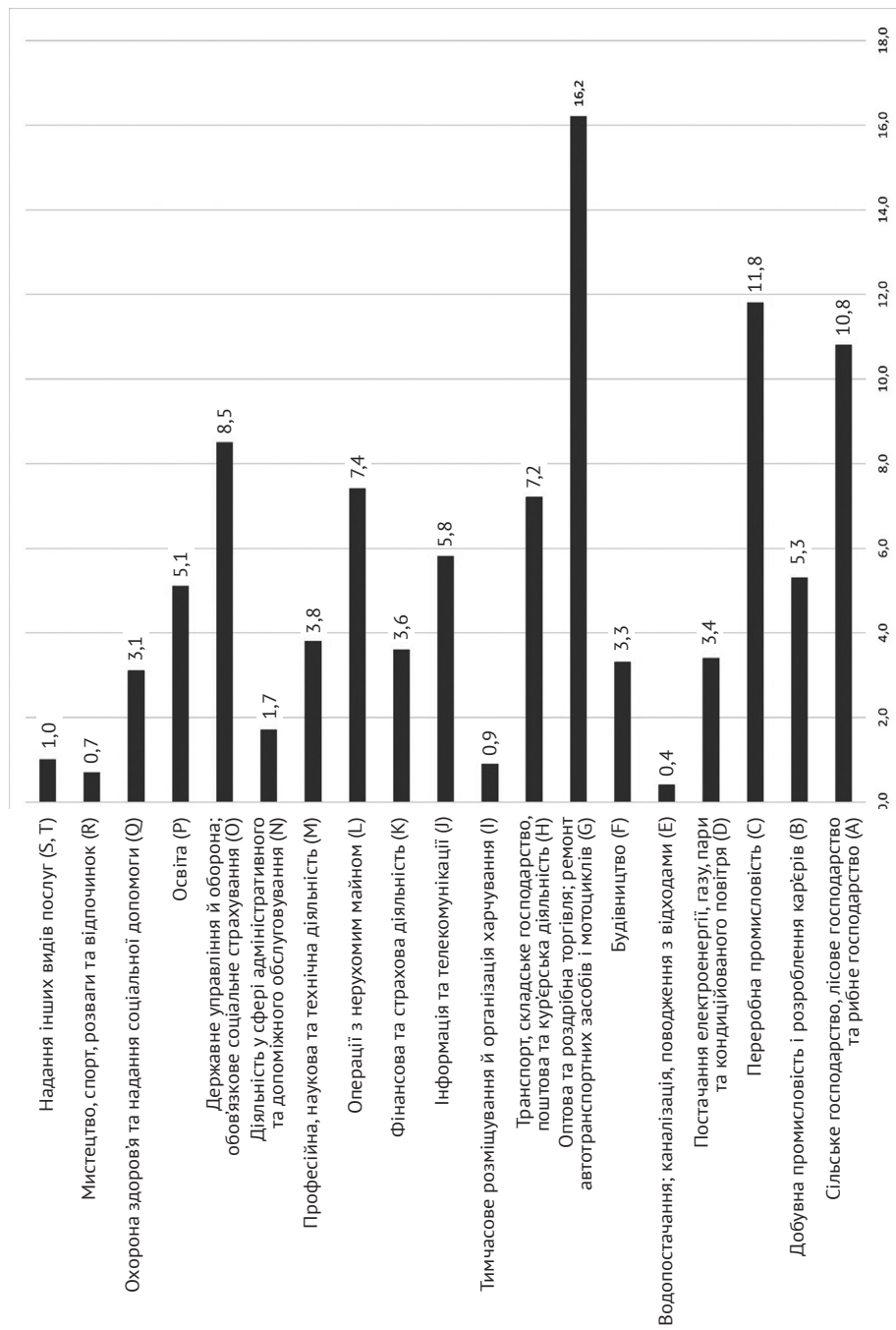

Рисунок 2. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності, %
Джерело. Складена автором за матеріалами державної статистики [9]

Figure 2. Structure of gross added value by types of economic activity, %
Source. Compiled by the author based on the materials of state statistics [9]

(Операції з нерухомим майном) – 2% зайнятих та 7,4% ВДВ, М (Професійна, наукова та технічна діяльність) – 3% зайнятих та 3,8% ВДВ. З одного боку, бачимо, що такі види економічної діяльності за низької трудомісткості досить продуктивні. З іншого, саме ці галузі у розвинених країнах становлять основу сфери послуг як із погляду зайнятості, і створення доданої вартості. Якщо говорити про економіку США, то там у сфері послуг явно переважають підприємства К, L та М. Так, наприклад на підприємствах, що належать до розділу М (Професійна, наукова та технічна діяльність, Professional and business services) у 2021 р. зайнято 13,4% трудящих, які створюють 12,97% ВДВ. За позитивних структурних зрушень в українській економіці ці галузі можуть поповнитися за рахунок людей, які працювали у сільському господарстві чи торгівлі.[21]

Окремо відзначимо освіту, в якій зайнято 9% трудящих, які утворюють 5,1% ВДВ. З одного боку, якщо порівняти зі США (2,3% трудящих у 2021 р.), то в освіті зайнято надмірну кількість трудових ресурсів. Проте слід враховувати своєрідність нинішнього стану національної економіки. Як уже було неодноразово наголошено, у структурі української економіки є низка диспропорцій, які необхідно усунути, оскільки вони значно погіршують перспективи подальшого розвитку України. Диспропорції у розподілі трудових ресурсів усуваються, зокрема, шляхом перенавчання трудящих. З цієї причини зайнятість в освіті якщо і треба скорочувати, то в останню чергу. Безумовно, сучасна українська освіта потребує серйозних реформ, але вони не повинні мати ліквідаційного характеру.

Аналогічну ситуацію можна спостерігати й у охороні здоров'я – зайнято 6% трудящих, які створюють 3,1% ВДВ. Тут можна спостерігати серйозні відмінності від розвинутих країн. У США в охороні здоров'я зайнято 12,7% трудящих. У 2018 р. витрати на охорону здоров'я в Україні становили 2,3% від державного бюджету, у 2019 р. – 3,6%. У 2020 р. цей показник зріс до 9,7%, що пов'язано переважно з пандемією COVID-19. Аналогічні бюджетні витрати можна знайти у бюджетах більшості країн. Якщо порівнювати витрати держбюджету на охорону здоров'я, то у 2014 р. у США вони становили 24%, а в Україні 2,5%. У 2018 р. 27,74% та 2,3% відповідно. У ФРН цей показник коливався від 4,03% до 4,61% у період з 2015 р. до 2019 р., у 2020 р. він становив 4,24%, у 2021 р. зріс до 7,08%, а у 2022 р. до 12,98% [5]. Таким чином, фактом є брак фінансування з боку держбюджету вітчизняної охорони здоров'я.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Аналіз галузевої структури національної економіки засвідчив кілька основних тенденцій, що характеризують якість змін.

Перша тенденція – основну частину валової доданої вартості виробляють підприємства, що належать до розділів А (сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство), С (Переробна промисловість) та G (Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів). Обробна промисловість знижує свою частку у валовій додатковій вартості, сільське господарство нарощує її, частка ж оптової та роздрібною торгівлі стагне. Враховуючи тенденції декапіталізації, а зокрема зносу основних фондів у переробній

промисловості, який досяг 77% ще у 2016 р., перспективи розвитку цієї галузі досить невизначені. Таким чином, основою української економіки можна вважати сільське господарство та торгівлю, в яких зайнято 40% трудящих, які виробляють 27% валової доданої вартості.

Друга тенденція полягає у зростанні галузей, що становлять основу постіндустріальної економіки. Йдеться про розділи Інформація та телекомунікації (I), Операції з нерухомим майном (L), Професійна, наукова та технічна діяльність (M). При цьому частка розділу K (Фінансова та страхова діяльність), який по суті формує образ сучасної світової економіки, впала майже вдвічі. Якби не остання обставина, можна було б віднести цю тенденцію до позитивних структурних змін.

Третя тенденція полягає у зниженні частки освіти та охорони здоров'я у валовій доданій вартості. Це може надавати довгостроковий негативний вплив на всю українську економіку, оскільки саме ці галузі є ключовими при подоланні економічних проблем, які мають системний характер.

Четверта тенденція – стабільне зростання «Державного управління та оборони; обов'язкового соціального страхування (O)» у структурі валової доданої вартості, а також вибухове зростання коштів, вкладених у придбання систем озброєння, починаючи з 2015 р. Необхідний аудит виділених коштів та загальна оцінка ефективності існуючої системи управління. Проблемою є відсутність суб'єкта, здатного провести таку ревізію і водночас зацікавленого в об'єктивному дослідженні та подальшому виправленні виявлених недоліків.

Підсумовуючи аналіз галузевої структури української економіки, можна стверджувати, що вона неефективна. У неї є суттєві диспропорції, які необхідно усувати за допомогою інструментарію державного впливу в ході реалізації структурної політики інноваційного-інвестиційної моделі економіки. Інерційний сценарій подальших структурних змін може призвести до вкрай негативних наслідків для національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Активи банків України (2008-2023). Мінфін: український портал про фінанси і інвестиції. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/>
2. Гнилий присмак зразкової приватизації «Криворіжсталі». Хвиля. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/gniloy-privkus-obraztsovoy-privatizatsii-krivorozhstali.html> (27.03.2016)
3. Гурков А. Будівельний бум у Німеччині у 2017 році продовжиться. DW.com. URL: <https://www.dw.com/ru/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B1%D1%83%D0%BC-%D0%B2-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B8-%D0%B2-2017-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%81%D1%8F/a-36664304> (7.12.2016)
4. Зайнятість населення в економіці. Белта. URL: <https://www.belta.by/infographica/view/infografika-zanjatost-naselenija-v-ekonomike-24762> (04.05.2021)
5. Інформація про витрати Німеччини на медицину та здоров'я у складі державного бюджету за роками. RU-GELD.DE: Бізнес, робота та життя в Німеччині російською. URL: <https://ru-geld.de/country/national-budget/expenditures-medicine.html>

6. Підсумки 2019: будівельна галузь, цифри та здоровий оптимізм. Build portal: головний будівельний портал України. URL: <https://budport.com.ua/news/16215-itogi-2019-stroitel'naya-otrasl-cifry-i-zdorovyyu-optimizm> (31.12.2019)

7. Капітальний знос. Чому Україні лишилося 10 років до повної деградації. УКРРУД-ПРОМ. URL: https://ukrudprom.com/digest/Kapitalniy_iznos_Pochemu_Ukraine_ostalos_10_let_do_polnoy_degradatsii.html (23 марта 2020 г.)

8. Національні рахунки Республіки Білорусь. Національний статистичний комітет Республіки Білорусь (Белстат). URL: https://www.belstat.gov.by/ofitsial'naya-statistika/publications/izdania/index_22555/ (18.03.2021)

9. Національні рахунки України за 2020 рік : статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ. 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Пасиви банків України (2008-2023). Мінфін: український портал про фінанси і інвестиції. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/passive/>

11. Корисні копалини України. ІНФОГРАФІКА. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1477345-poleznie_iskopaemie_ukraini_infografika_1506730.html

12. Праця України. Державна служба статистики України : статистичний збірник. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Робоча сила України. 2020 : статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ. 2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

14. Статистичний щорічник України : 2020. Державна служба статистики України. Київ. 2021. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf

15. Ходжаян А.Р. Структурна характеристика розвитку економіки України. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2018. № 4. С. 71-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_4_9

16. Що відбувається на ринку небанківських фінустанов в епоху спліту. Financial club. URL: <https://finclub.net/overview/chto-proiskhodit-na-rynke-nebankovskikh-finuchrezhdeniy-v-epokhu-splita.html>

17. Шовкун І.А. Неоіндустріалізація в Україні: чи є макроекономічні передумови та інвестиційний потенціал? Економіка і прогнозування. 2016. № 4. С. 48-69. URL: https://www.researchgate.net/publication/319362399_Neo-industrialization_in_Ukraine_are_there_macro-economic_background_and_investment_potential

18. Шуванов А.Р. Теоретичні підходи до структурування національної економіки. Державне будівництво : зб. наук. праць; електронне видання. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2021. № 1 (30). URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/19079/17362>

19. Енергетичний профіль України. EES EAEC. Світова енергетика. URL: <https://www.eeseaec.org/energeticeskij-profil-ukrainy>

20. Employment by major industry sector. Employment Projections. U.S. Bureau of Labor Statistics. URL: <https://www.bls.gov/emp/tables/employment-by-major-industry-sector.htm>

21. National Accounts Statistics: Main Aggregates and Detailed Tables, 2020. Part I. United Nations Publication. New York, 2021. P. 4624. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sdpubs/madt-2020.pdf>

Стаття надійшла до редакції 20.11.2022

Стаття рекомендована до друку 16.12.2022

Andrii Shuvanov, post-graduate student
of the Department of Personnel Management and Entrepreneurship
Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»,
V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4382-2920> andjey1410@gmail.com

STRUCTURAL CHANGES IN THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE: THREATS AND OPPORTUNITIES

Abstract. The article examines the main trends of structural changes in the national economy of Ukraine, in particular by indicators of created added value and employment of the population by types of economic activity. Tendency signs of inefficient structuring of the economy, which is a critical obstacle for the future economic development of the state, have been revealed.

An analysis of threats and opportunities in the process of structuring the economy was made according to the trends of changes in the specific weight of products by types of economic activity, which of them deepen the disparities of the national economy, and which are of a constructive nature.

The distribution of labor resources by types of economic activity is highlighted, in particular, taking into account the labor intensity of products, labor productivity, and the progressiveness of changes in the population employment structure is determined.

The existence of deep structural disproportions of the national economy, which proves its inefficiency, is revealed, and the need to eliminate disparities using the tools of state influence in the course of implementing the structural policy of the innovation-investment model of the economy is substantiated. The inertial scenario of further structural changes can lead to extremely negative consequences for the national economy.

Keywords: *industry structure; structural disproportions; macroeconomic proportions; the structure of the economy; structural changes.*

In cites: Shuvanov A. (2022). Structural Changes in the National Economy of Ukraine: Threats and Opportunities. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (75), pp. 70–87. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2022-2-04> [in Ukrainian].

REFERENCES.

1. Aktyvy bankiv Ukrainy (2008-2023). Minfin: ukrainskyi portal pro finansy i investytsii. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/> [in Ukrainian].
2. Hnylyi prysmak zrazkovoï pryvatyzatsii «Kryvorizhstali». Khvylya. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/gniloy-privkus-obraztsovoy-privatyzatsii-krivorozhstali.html> (27.03.2016)
3. Hurkov A. Budivelni bum u Nimechchyni u 2017 rotsi prodovzhytsia. DW.com. URL: <https://www.dw.com/ru/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B1%D1%83%D0%BC-%D0%B2-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B8-%D0%B2-2017-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%81%D1%8F/a-36664304> (7.12.2016) [in Ukrainian].
4. Zainiatist naseleñnia v ekonomitsi. Belta. URL: <https://www.belta.by/infographica/view/infografika-zanjatost-naselenija-v-ekonomike-24762> (04.05.2021) [in Ukrainian].

5. Informatsiia pro vytraty Nimechchyny na medytsynu ta zdorovia u skladi derzhavnoho biudzhetu za rokamy. RU-GELD.DE: Biznes, robota ta zhyttia v Nimechchyni rosiiskoiu. URL: <https://ru-geld.de/country/national-budget/expenditures-medicine.html> [in Ukrainian].
6. Pidsumky 2019: budivelna haluz, tsyfry ta zdorovy optimizm. Build portal: holovnyi budivelnyi portal Ukrainy. URL: <https://budport.com.ua/news/16215-itogi-2019-stroitel'naya-otrasl-cifry-i-zdorovy-optimizm> (31.12.2019) [in Ukrainian].
7. Kapitalnyi znos. Chomu Ukraini lyshylosia 10 rokiv do povnoi dehradatsii. UKRRUDPROM. URL: https://ukrudprom.com/digest/Kapitalniy_iznos_Pochemu_Ukraine_ostalos_10_let_do_polnoy_degradatsii.html (23 марта 2020 р.) [in Ukrainian].
8. Natsionalni rakhunky Respubliky Bilorus. Natsionalnyi statystychnyi komitet Respubliky Bilorus (Belstat). URL: https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/publications/izdania/index_22555/ (18 марта 2021 р.) [in Ukrainian].
9. Natsionalni rakhunky Ukrainy za 2020 rik : statystychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
10. Pasyvy bankiv Ukrainy (2008-2023). Minfin: ukrainskyi portal pro finansy i investytsii. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/passive/> [in Ukrainian].
11. Korysni kopalyny Ukrainy. INFOHRAFIKA. Ukrinform: Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1477345-poleznie_iskopaemie_ukraini_infografika_1506730.html [in Ukrainian].
12. Pratsia Ukrainy. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : statystychnyi zbirnyk. Kyiv: TOV «Avhust Treid», 2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. Robocha syla Ukrainy. 2020 : statystychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. 2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
14. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy : 2020. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. 2021. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf [in Ukrainian].
15. Khodzhaian A.R. Strukturna kharakterystyka rozvytku ekonomiky Ukrainy. Ekonomichni visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu. 2018. № 4. pp. 71-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_4_9 [in Ukrainian].
16. Shcho vidbuvaietsia na rynku nebankivskykh finustanov v epokhu splitu. Financial club. URL: <https://finclub.net/overview/chto-proiskhodit-na-rynke-nebankovskikh-finuchrezhdeniy-v-epokhu-splita.html> [in Ukrainian].
17. Shovkun I.A. Neoindustrializatsiia v Ukraini: chy ye makroekonomichni peredumovy ta investytsiinyi potentsial? Ekonomika i prohnozuvannia. 2016. № 4. pp. 48-69. URL: https://www.researchgate.net/publication/319362399_Neo-industrialization_in_Ukraine_are_there_macro-economic_background_and_investment_potential [in Ukrainian].
18. Shuvanov A.R. Teoretychni pidkhody do strukturuvannia natsionalnoi ekonomiky. Derzhavne budivnytstvo : zb. nauk. prats; elektronne vydannia. Kharkiv : KhNU imeni V.N.Karazina. 2021. № 1 (30). URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/19079/17362> [in Ukrainian].
19. Enerhetychnyi profil Ukrainy. EES EAEC. Svitova enerhetyka. URL: <https://www.eeseaec.org/energeticeskij-profil-ukrainy> [in Ukrainian].
20. Employment by major industry sector. Employment Projections. U.S. Bureau of Labor Statistics. URL: <https://www.bls.gov/emp/tables/employment-by-major-industry-sector.htm>
21. National Accounts Statistics: Main Aggregates and Detailed Tables, 2020. Part I. United Nations Publication. New York, 2021. P. 4624. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sdpubs/madt-2020.pdf>

The article was received by the editors 20.11.2022

The article is recommended for printing 16.12.2022